

Obraz vztahové vazby u abstinujících patologických hráčů

Mgr. et Mgr. Andrea Scheansová, Ph.D.

PN Bohnice
Praha

Ordinace klinické psychologie Mgr. Červenkové
Teplice

Teorie vztahové vazby

- John Bowlby (1907-1990) → matka a kojeneček tvoří seberegulující systém
- **Jistá vztahová vazba** = vztahová osoba dokáže vnímat signály dítěte, správně je interpretovat a přiměřeně a rychle uspokojit
- **Nejistá vztahová vazba** = vztahová osoba reaguje nedostatečně nebo nekonzistentně
- V průběhu života se reprezentace vztahové vazby může proměňovat prostřednictvím významných vztahových zkušeností s dalšími osobami

Typologie nejisté vztahové vazby

- Mary Ainsworth (1978), blízká spolupracovnice Bowlbyho, experimenty s jednoročními dětmi
- Nejistá vyhýbavá vazba
- Nejistá ambivalentní vazba
- Nejistá dezorganizovaná vazba
- Výzkumy ukazují, že jistá vztahová vazba je protektivním faktorem pro vývojový proces dítěte

Mary Main: Adult Attachment Interview

- Diagnostický nástroj v podobě polostrukturovaného rozhovoru rozlišující **reprezentace vztahové vazby u dospělých**
- Jistě organizovaná vnitřní reprezentace s oceňujícím postojem k vztahové vazbě
- Nejistě a vyhýbavě organizovaná vnitřní reprezentace se znehodnocujícím postojem ke vztahové vazbě
- Nejistě a ambivalentně organizovaná vnitřní reprezentace se zapleteným postojem ke vztahové vazbě
- Nejistě organizovaná vnitřní reprezentace vztahové vazby s nezpracovaným traumatem nebo ztrátou

Výzkumný problém a metodologie výzkumu

- Kvalitativní design výzkumu
- Hlavní výzkumný problém: **kvalita vztahové vazby** u dlouhodobě abstinujících patologických hráčů
- Metoda **interpretativní fenomenologické analýzy**
- Několikanásobná případová studie
- Polostrukturovaný rozhovor
- Zkoumaný vzorek: **11 lidí** (9 mužů, 2 ženy), kteří od hazardu **dlouhodobě abstinují** (min 1 rok- max 6 let, 7 abstinovalo déle než 3 roky)
- Všichni měli **problém** s patologickým hráčstvím minimálně **3 roky**, přičemž 6 z nich přes 10 let
- Obsah rozhovoru: jádro otázek **Adult Attachment Interview**

Analýza kazuistik: Kvalita mateřské péče

- **9 z 11** zúčastněných v raném dětství **nezažilo dostatečně dobrou mateřskou péči.**
- 2 zúčastnění v raném dětství zažili dostatečně dobrou mateřskou péči. Syn disponoval jistou vztahovou vazbou a při rozvoji patologického hráčství hrály roli spíše vnější situační vlivy.

Negativní mateřská péče: Emočně chladná matka

- V 6 případech matka nedokázala dítěti projevit vřelost, byla **emočně chladná**.
- Ve 3 případech emočně plochá matka
- Synové emočně plochých matek zažívali citovou prázdnotu.
- Ve 2 případech emočně plochá materiální matka a v 1 případě emočně plochá přísná matka.
- Ve 2 případech pasivně agresivní matka
- V 1 případě lhostejná matka

Emočně chladná matka: Podtyp emočně plochá materiální matka

„Viděl jsem fotky něčeho, ale to si skoro ani nepamatuju. Co si vybavuju, často jsem byl u máminý kamarádky, sousedky, často jsem zůstával jako poslední ve školce... Vím, že máma mě má ráda, vždycky mě měla ráda, ale nepamatuju si, že bychom se objímali, že bysme se mazlili, ale údajně to tak asi do mých 5 let bylo... Já jsem se s ní asi nechtěl mazlit z nějakýho důvodu, který nevím. Asi já jsem nějak nestál o tu její lásku... Rozděлил bych to, že citově jsem od mamky nedostal nic, co bych ocenil. Jinak jsem měl všechno. Měl jsem materiálně podmínky, abych studoval, sportoval. O všechno se postarala, aby fungovalo. Doma bylo uklizeno, bylo co jíst, měl jsem v čem chodit, v čem hrát fotbal, mohl jezdit na turnaje, ale abychom se sešli v křesle a podívali se na pohádku, takové vzpomínky rozhodně nemám, ale možná to tak bylo.“ (Jirka)

Emočně chladná matka: Podtyp pasivně agresivní matka

„Mám odstálé uši a když jsem byla malá, chodila jsem do školky nebo do školy, tak jsem mámu celou dobu prosila, ať mi nechá narůst dlouhé vlasy a ona mě furt nechávala stříhat na kluka. Jednak se mi spolužáci smáli kvůli uším a pak, když jsme někam s bráchou šli, tak se nás vždycky ptali: tak co si kluci dáte? A máma z toho měla záchvaty smíchu. Přišlo jí to strašně vtipný.“ (Nad'a)

„Matka se chtěla se mnou chlubit. Všechno bylo naoko, nebylo to pravý, ukázat, jakou má dceru. Nejdůležitější bylo mít krásný šaty, auto, mít doma uklizeno, umytá okna. Mý mámě zazlívám hodně věcí nebo spíš s hořkostí na ně vzpomínám.“ (Dana)

Emočně chladná matka: Podtyp lhostejná matka

„Vyrůstal jsem takovým zvláštním způsobem, že matka na mě srala, ale já jí to nevyčítám. Dala mi třeba 20 korun a tady si kup oběd, jednou za čtvrt roku přišla do školy a seřezala mě, že se blbě učím... A byl jsem outsider v tom, že jsem nejel třeba na lyžák, protože jsme neměli peníze... Blbý to bylo. Chtěl jsem nějak vyniknout, ale nevěděl jsem jak.“ (Karel)

Negativní mateřská péče: Emočně labilní úzkostná matka

„Panikařila, když se mi cokoli stalo, když jsem se zranil. A když jsme byli ve společnosti, tak mě ztrapňovala. Když jsem se třeba červenal, tak nahlas poukázala, že mám červený uši. A byla přísná. Jakmile byly známky horší než dvojky, tak to byl velký problém. Hodně nadávala, zakazovala, byly různé tresty. Mohl jsem být jenom kolem baráku v době, kdy kamarádi mohli jet do centra města. Byla i milující, říkala, že mě má ráda. Upřednostňovala mě před sestrou. A byla taky hysterická, vyhrožovala, že od nás odejde... Byl bordel, humbuk, dostali jsme na prdel, lámala o nás vařečky... Ta má podvědomá vypočítavost a takové to, aby nebyl konflikt, a to s tím upřímným mluvením, tak to všechno možná pramení z toho.“ (Vláďa)

Negativní mateřská péče: Láskou manipulující matka

„Máma mi dávala opičí lásku, nekritickou. Tím se na mně podepsala. Všeho moc škodí. Do 3 let jsem se naučil reagovat na stres. Stres bylo to, co se nelíbilo mámě nebo tátovi. A abych se vyhnul té negativní reakci, tak jsem něco dělal. Přijmul jsem stereotypní chování. To, co pro mě bylo výhodný. Byl jsem žoviální, utekl jsem do radosti. Utekl jsem do svého světa, kde všechno bylo v pohodě. A vůči mámě, aby to bylo dobrý, jsem byl hodnej a vtipnej. Cítil jsem to tak, že se musím chovat tak, abych minimalizoval matčinu negativní reakci. Konkrétně si to nepamatuju, co to bylo za její chování, ale pocit si pamatuju. Aby nebyla našťvaná. A když jsem plnil matčino očekávání, tak mi dávala lásku. Byl jsem vtipný a radostný dítě. Na to jsem si vytvořil svůj mechanismus, jak toho dosáhnout.“ (Mirek)

Negativní mateřská péče: Vřelá slabá matka

„Neustále jsem něco vymýšlel, za co jsem byl věčně řezanej, to stejně nepomáhalo. Dokonce jsem byl asi v 5.třídě poslán do Ročova, což bylo pro ty děti, co jsou nezvladatelný. Tam jsem byl asi rok a připadalo mi to strašně nespravedlivý, to mi bylo líto... Já jsem měl tehdy samý poznámky a měl jsem dvě žákovský, jednu na doma a jednu do školy, tam jsem si všechno podepisoval sám. A jednou se to při velkým gruntu našlo, tak jsem dostal strašnej výprask. A pak jsem šel do školy, tam jsem dostal další poznámku a věděl jsem, že mě táta zabije. Tak jsem chtěl, aby to učitelka neudělala, a ona nechtěla, tak jsem ji zkopl ze židle, v 5. třídě. Byl jsem hodně zlobivý dítě... Táta mě řezal dost, zlomil mi ruce, žebra. Kdyby tenkrát byly ty horký linky, tak už by ho zavřeli. To on vždy odjel v pondělí na montáže a zřezal mě v pátek za to, co bylo, i v neděli za to, co bude, a takhle to šlo pořád dokola x let. Maminka křičela: nebij ho, nebij ho. Taky nejsou úplně normální.“ (Ivan)

Analýza kazuistik:

Pozitivní otcovská péče

- 6 zúčastněných hodnotilo své otce pozitivně
- 4 zúčastnění měli **vřelého otce**. Otec místo matky plnil podporující a kontejnující funkci, afektivně ji zrcadlil.
- Vřelá otcovská péče však nedokázala u nikoho ze zúčastněných plně neutralizovat negativní dopad matčina emočního chladu vůči dítěti.
- U 2 zúčastněných doplňoval emočně vřelou matku **otec nastavující hranice**.

Negativní otcovská péče

- 2 zúčastnění měli **emočně distancovaného otce**. V jednom případě byl tento otec ve vztahu s emočně labilní matkou a v druhém případě s emočně plochou materiální matkou.
- U 2 zúčastněných se vyskytl **cholerický otec**. V jednom případě byl tento otec ve vztahu s emočně plochou materiální matkou a v druhém případě s láskou manipulující matkou.
- 1 zúčastněný měl **cholerického násilného otce**. Otec byl ve vztahu s (vřelou) slabou matkou.

Analýza vztahové vazby: jistá

- 2 zúčastnění, kteří měli emočně vřelou matku a otce nastavujícího hranice, v dětství pravděpodobně zakoušeli **jistou vztahovou vazbu**.
- Obě zúčastněné ženy měly sice pasivně-agresivní matku, ale vřelého otce. Je možné, že díky lásce otce zakoušely v dětství i ony **jistou vztahovou vazbu**.

Analýza vztahové vazby: nejistá vyhýbavá

- 3 zúčastnění ve svém dětství mohli zakoušet **nejistou vyhýbavou vztahovou vazbu**. Měli emočně chladné matky. Jejich otcové byli ve dvou případech vřelí, ale nedokázali mít dostatečný vliv, aby kompenzovali matčin chlad. Ve třetím případě šlo o cholerického otce. Vše nasvědčuje tomu, že dva zúčastnění vlivem korektivních vztahových zkušeností v průběhu života posunuli svou vnitřní reprezentaci vztahové vazby z nejisté vyhýbavé k nabyté jisté. K tomu pravděpodobně došlo až v období abstinence od hazardu, mohl se na tom podílet vliv léčby patologického hráčství. Jeden zúčastněný projevuje znaky vnitřní reprezentace nejisté vyhýbavé vztahové vazby, ale prožívá v současnosti korektivní zkušenost v partnerském vztahu.

Analýza vztahové vazby: nejistá ambivalentní

- 4 zúčastnění mohli ve svém dětství zakoušet **nejistou ambivalentní vztahovou vazbu**.
- 2 z nich se znaky poruchy vztahové vazby v podobě agresivního vazebného chování.
- Mezi jejich matkami se objevily emočně labilní matka, láskou manipulující matka, (vřelá) slabá matka a emočně plochá materiální matka. Ve dvou případech měli emočně distancovaného otce a v další dvou případech cholerického otce, z nichž jeden byl cholerický násilný.
- 1 zúčastněný vlivem korektivních vztahových zkušeností v průběhu života posunul svou vnitřní reprezentaci vztahové vazby z nejisté ambivalentní k nabyté jisté.
- 3 zúčastnění se znaky vnitřní reprezentace nejisté ambivalentní vztahové vazby, ale zdá se být v současné době kompenzována.

Diskuse

- U 9 zúčastněných psychodynamické faktory, u 2 vnější situační faktory.
- Zjištění jsou v souladu s názory psychoanalytiků:
 - Khantzian (1985), závislost jako nevědomá forma sebeléčby
 - Krystal a Raskin (1970), Wurmser (1974), závislost jako náhražka pouta k milované osobě
 - Kohut a Volf (1978), řešení narcistního zranění
 - Dodes (2005), pocit bezmoci, emoční deprivace ve vazbě s matkou
- Maierová (2015) popisuje u dvou třetin patologických hráčů emočně traumatizující prvky v dětství, často se jednalo o nezájem či přetěžování
- Kausche et al (2006): dvě třetiny hráčů prožili emoční trauma
- Volberg, Reitzes & Boles (1997), u patologických hráčů nízká sebeúcta.

Diskuse

- U 37% zúčastněných v dětství jistá vztahová vazba. Oproti tomu 63% zúčastněných v dětství pravděpodobně zakoušelo nejistou vztahovou vazbu.
- Zjištění jsou v souladu s výsledky Maierové (2015).